

ANI / EDEBİYAT / ELEŞTİRİ YAZILARI

Türkiye'nin ilk Biyoetik Merkezi: İlk Uluslararası Ziyaretçi Araştırmacısı Gözünden

Sevda Aydın Karimova

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Hukuk ve İnsan Hakları Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

Hacettepe Üniversitesi Biyoetik Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜBAM) Biyoetik alanında Türkiye'deki ilk merkez olarak 15 Aralık 2011 tarihinde kurulmuştur.

Yaşam bilimleri ve tıp alanındaki hızlı ilerlemelerin toplumda etik, hukuk ve kamu politikaları açısından yansımalarının incelenmesi açısından hem akademik, hem de toplum düzeyinde tartışılabilir bir merkezin kurulmasının önemi sadece Hacettepe, sadece Türkiye çerçevesinde kalmıyordu...

Lisans ve yüksek lisansımı hukuk alanında tamamladıktan sonra 2017 senesinde Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Hukuk ve İnsan Hakları Enstitüsünde "Ceza Hukuku" ve "Biyoetik" alanlarında çift anadal olarak doktora başladığımda "Dünyada biyoetik alanında neler yapılıyor, hangi merkezler var?" diye bir araştırma yaptım ve Türkiye'de Hacettepe Üniversitesi Biyoetik Merkezine ulaştım.

Milli, manevi ve sosyo-kültürel altyapımızın, değerlerimizin aynı olması özellikle Türkiye'yi tercih etmeme neden oldu. CWUR Dünya Üniversiteler Rejting Sıralamasında 2018-2019 akademik yılı için Hacettepe Üniversitesi'nin birçok farklı ölçütlere göre Türkiye'nin en iyi üniversitesi seçilmesi buraya ilgimi daha da arttırdı. Merkezle, web sitesindeki iletişim bilgilerinden ulaşarak irtibata geçtim, hemen geri dönüş aldım; niyet mektubu ve özgeçmişimin yanı sıra ek bazı belgelerimi göndermem istendi, Skype üzerinden yapılan birkaç görüşmeden sonra bölüm akademik kurulundan olumlu yanıt geldi ve davet edildim.

Merkezin ilk uluslararası ziyaretçisi olduğum için gelişim sadece benim açımdan değil, Merkezdeki herkes için yeni bir deneyim, yeni bir heyecandı. Ceza hukuku ve biyoetik alanlarını paralel yürüttüğüm için tez konum "Ceza Hukukunda Yaşama ve Sağlık Hakkının Biyoetik

Yönleri" olarak belirlenmişti, danışman hocam anabilim dalı başkanımız Prof. Dr. Nüket Örnek Büken oldu.

Hem danışman hocamın, hem de diğer hocalarımın kapıları bize her daim ve her konu için açtı. Bu bana kendimi tarif edilemez değerli, güvende ve iyi hissettiriyordu...

HÜBAM'da bulunduğum süre zarfında hem Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalından, hem de Hukuk ve Felsefe Bölümlerinden konuyla ilgili dersler aldım. Bunların yanı sıra Hacettepe Üniversitesi başta olmak üzere ODTÜ, Ankara Üniversitesi gibi önemli üniversitelerde kongrelere, eğitim programlarına, sempozyumlara katılma şansı elde ettim. Araştırmaların, derslerin yanı sıra Merkezimizin etkinliklerinin de kendimi geliştirme adına çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Düzenli olarak yapılan film-tartışma, felsefe-okuma saatlerimiz, makale sunularımız, TETKON'lar, uzmanıyla söyleşi programları hem yeni bilgiler edinmemizi, hem farklı bakış açılarından fikir alış verişini yapmamızı, hem de öğrendiklerimizin mütemediyen yenilenmesini, taze kalmasını sağlıyordu.

Böylesine organize, kapsamlı eğitim düzeninin oluşturulması şimdiye kadar hem kamu, hem özel, hem de uluslararası organizasyonlarda çalışma ve eğitim alma fırsatım olmasına rağmen bende hayranlık uyandırmıştı. Ama benim için en önemlisi ise etik alanında çalışan hocalarımın, mesai arkadaşlarımdan etigi, iyiyi bu kadar özümsemiş olması, yaşamlarında, insan ilişkilerinde bu kadar derinden uygulamalarıydı... Her gün daha çok şaşıyor, daha yakından tanışıyordum etikle... Sadece teoride değil, pratikte de öğreniyordum... "Erdem nedir ve nasıl erdemli olunur? İyi nedir ve iyi insan nasıl olur?" Bu soruların gerçek yanıtlarıyla tanıştım...

Altı aylık süre bana her anlamda çok şey kattı diyebilirim: hem alandaki bilimsel bilgi, hem insan ilişkileri, hem hayat dersi...

Üniversitemizin 50., Anabilim dalımızın ise 20. yılında burada bulunmak benim için özellikle anlamlıydı.

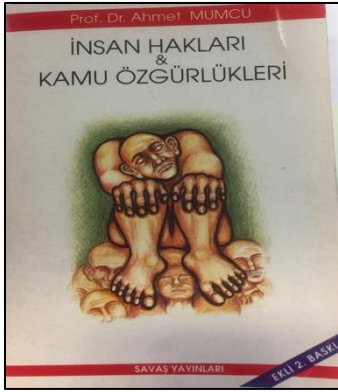
Buradaki faaliyetim hem Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, hem de Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi tarafından yakinen takip ediliyordu. Bundan sonraki dönemde de Merkezde edindiğim bilgi ve birikimi hem bilim, hem eğitmenlik hayatımda uygulamaya, kendi ülkemde farklı etkinlikler düzenleyerek yaymaya çalışacağım.

HÜBAM ailesinin üyesi olabilmek, burada bulunmak hayatımın en anlamlı ve unutulmaz kısımlarındandı...

İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri, Ahmet MUMCU

Çağrı Zeybek Ünsal

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi

Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Savaş Yayınları, Ankara,
Nisan 1994
(Yenilenmiş ikinci baskı)

Tarihin her döneminde farklı coğrafya, uygarlıklar, sosyal ve kültürel değerler içinde insanın değeri ve değerleri üzerine düşünülmüş ancak insan hakları ve özgürlükleri kavramlarının toplum

yaşamında yer edinmesi geç olmuştur. Prof. Dr. Ahmet Mumcu tarafından yazılan 1994 yılına ait bu eser, ilkçağ uygarlıklarından Cumhuriyet dönemi Türkiye'sine kadar uzanan tarihsel süreçte, insan hak ve özgürlüklerini, hukuksal ve siyasal yönleri ile ele alan bütünsel nitelikteki ilk eser olma özelliğine sahiptir.

Geneli gösterir şekilde ve sade bir dille yazılan eser beş bölümden oluşmakta, giriş bölümünde kavramsal açıdan hak ve özgürlük kavramlarının anlamı, birbirleri ile olan ilişkisi açıklayıcı bir şekilde ortaya konmaktadır. Örnek Anayasalar ile bu kavramlar arasındaki ilişkiyi açıklayan yazar, iki kavramın birbirinden farklı kelimelermiş gibi kullanılmasına rağmen özünde aynı olduğunu savunmaktadır (s.20).

İnsan düşüncesinin ne kadar özgür olduğu ve hukuksal açıdan mutlak özgürlükten söz edilip edilemeyeceği konusu da yazarın önem verdiği ve eser boyunca sıklıkla göndermede bulunduğu bir konudur (s.17). Özgürlük ve hakkın aynı öze sahip olduğunu dile getiren yazar, hak

kelimesinin en doğru tanımının Kant tarafından yapıldığını düşünmektedir (s.20-21). Burada Kant'ın tanımına yer vermek yerinde olacaktır. Kant'a göre hak, "*bireyin diğer bireylerle bağdaşabilir özgürlüğüdür*". Mumcu'ya göre ise hak, hukuk düzeninin kişilere tanıdığı yetkidir (s.21). Yazar, temel hak ve özgürlüklerden dernek kurma hakkı gibi haklardan bazılarını insan haklarından ayırmakta, farklı nitelikte olduğunu düşünmektedir (s.24).

Birinci bölüm, ilkçağ, ortaçağ ve yeniçağa ayrılarak insan haklarının düşünsel ve tarihsel kökeninin ne olduğuna, nasıl doğup geliştiğine ilişkin bir araştırmayı içermektedir. Yazar bu bölümde, Mezopotamya'da Sümerlerin ilk devlet ve hukuk düzenini kuran kavim olduğundan söz etmekte, Sümerlerin kendilerinden sona yaşayan kavimleri etkilemesinin önemine vurgu yapmaktadır. Dinin egemen olduğu Ortaçağdaki gelişim sürecine bakıldığında insan hakları ve özgürlüklerin devlet tarafından korunmasının ancak kilise buyrukları çerçevesinde ve o ölçüde mümkün olduğu belirtilmiştir (s.50-51). Ortaçağın hemen ardından İslamiyet'te köleliğin kabul edilmesi ile birlikte eşitlik, adalet ve özgürlük kavramlarının nasıl işlendiğine değinilmiştir. 15. yy ile başlayan yeniçağda ise, Batı'nın bu döneme nasıl girdiği ve dönem özellikleri ile birlikte insan hakları ve özgürlükleri konusunda bazı filozofların görüşlerine yer verilmiştir. Bu filozoflar arasında Niccolo Machiaveli, Hugo Grotius, Thomas Hobbes, John Locke ve Montesquieu bulunmaktadır. Jean Jacques Rousseau da doğuştan eşitlik ve aynı haklara sahip olma görüşünü ortaya atması nedeni ile önemli kabul edilmiştir. Yazar, İngiltere'de bu dönem içinde Magna Carta Libertatum'un (1215) ilanını ilk özgürlük fermanı ve olağan dışı benzeri görülmemiş bir olay olarak nitelendirmektedir.

İkinci bölüm, insan hakları ve kamu özgürlüklerinin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde kurulması süreci sonrasında nasıl yayıldığını aktarmakta, 19. yy' daki Anayasa hareketleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. ABD'nin kuruluşu, insan hakları ve kamu özgürlüklerinin ilk kez hukuksal düzeyde belirmesi ve devlet yapısı içine konulması insan hakları tarihinin en önemli aşamalarından biri olarak görülmektedir. ABD'nin İngilizlere karşı 1773 yılında başlattığı bağımsızlık savaşı sonrasında Virginia Haklar Bildirisi yayımlanmış ve bu metin ABD'nin anayasal kökenini oluşturmuştur. Yazara göre, Amerika'da yaşanan bu gelişmelerin arkasından yaşanan Fransız ihtilali ve İnsan ve Yurttaş Hakları Demeci (27 Ağustos 1789) 20. yy insan hakları bildirilerinin temelini oluşturmuştur. Mumcu, bu bildirinin Virginia'da duyurulan metin ile benzerliğinin çok olduğunu ancak daha kesin ifadelerle sahip olduğunu düşünmektedir. Yazar, Fransız ihtilalinin evreleri üzerinde durmamış, bildiri metnine ve insan tarihindeki yerine ağırlık vermiştir.